

**EVOLUȚIA PARCURSULUI
EUROPEAN AL REPUBLICII MOLDOVA**

**Ion MOROZNIUC, cercet. șt.,
INCE, Republica Moldova
Liliana MOROZNIUC, consultant,
Banca Națională a Moldovei**

Procesul de integrare europeană Republicii Moldova a traversat o perioadă extrem de complicată, atât pe plan extern, cât și pe cel intern. În aceste condiții, multe reforme au stagnat din cauza instabilității și incoerenței politice.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, zonă economică, Acord de asociere, Acord de liber schimb, Uniunea vamală.

The process of European integration of the Republic of Moldova has gone through a very complicated period, both externally and internally. Against this background, many reforms have stalled, due to political instability and incoherence.

Keywords: European Union, Economic Area, Association Agreement, Free Trade Agreement, Customs Union.

JEL Classification: O10, O29.

Scurt istoric. Uniunea Europeană (UE) este o uniune economică și politică, care cuprinde 28 de țări europene. Ea are o populație de 508 mil oameni, 24 de limbi oficiale și de lucru și circa 150 de limbi regionale și minoritare. Originile UE se trag de la Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și din Comunitatea Economică Europeană (CEE), formată din șase state în anul 1951 - Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos, care s-au unit pentru a pune capăt războaielor devastatoare continentul european și s-au înțeles să împartă controlul asupra resurselor naturale necesare în război (cărbunele și oțelul).

Fondatorii CECO, au stabilit că acest proiect European se va dezvolta nu doar pentru a avea resurse commune sau a preveni diverse conflicte în regiune, astfel Tratatul de la Roma din 1957, a creat CEE, care a consolidat relațiile politice și economice între cele șase state fondatoare, apoi trecând printr-o serie de modificări și aderarea altor state a făcut ca această uniune să crească și să se dezvolte devenind cea de astăzi.

Uniunea Europeană are la bază o serie de principii pe care toate statele membre trebuie să le respecte: - respectarea principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale; respectarea și egalitatea în fața legii; respectarea principiilor de suveranitate; principiile economiei de piață libere; principiile bune guvernări și de combatere a corupției; principiile de protecție a mediului; principiile păcii și stabilității la nivel regional și internațional. Aceasta presupune că, statele membre UE au cedat către instituțiile europene în mod voluntar anumite părți din suveranitatea lor, pentru a construi o Europă mai puternică și mai eficientă.

Piatra de temelie a UE este statul de drept, iar legea acesteia se află deasupra politicii și a intereselor naționale. Inima UE, este piața unică europeană - o zonă economică cu politici comune privind reglementarea produselor, precum și libertatea de mișcare a bunurilor, capitalului, serviciilor și forței de muncă, această aducând avantaje semnificative pentru unitățile economice europene prin asigurarea unui mediu concurențial echitabil și un set de norme și standarde comune. De fapt, această piață unică se extinde dincolo de UE și mai include alte trei state: Islanda, Liechtenstein și Norvegia. Și Republica Moldova realizează (negociază) un Acord de asociere, care cuprinde un Acord Aprofundat și Cuprinzător de Liber Schimb (AACLS), pentru a oferi țării noastre un acces mai mare la piața unică, UE fiind o organizație supra complexă.

În Republica Moldova subiectul integrării europene este unul discutat încă din prima parte a anilor '90 însă, spre deosebire de alte țări est-Europene, nu a reușit să se angreneze într-un proiect geopolitic de anvergură, rămânând suspendat între UE și Uniunea Euroasiatică. Cu toate acestea, pe termen mediu și scurt, Moldova va trebui să ia o decizie fermă și să aleagă între Occident și Est, conștientă că alegerea făcută va fundamenta viitorul următoarelor generații care se vor naște pe acest teritoriu.

Obținerea cetățenilor. Cetățenii moldoveni trebuie să rețină că efectele Acordului de Asociere (AA) constau în aceia că el este compatibil cu Acordul de Liber Schimb cu țările CSI, aceasta înseamnă că producătorii de vinuri își vor putea exporta produsele în Federația Rusă, adică nu vor pierde piața estică, având regim facilitat de comerț atât cu Estul, cât și cu Vestul. Nu va exista nicio premisă legală ca Rusia sau alte țări din CSI să aplice restricții pentru exporturile moldovenești, din contra, vor obține acces la piețe mai puțin tradiționale, cum sunt SUA sau China.

Totuși, crearea Zonei de Liber Schimb și anularea tuturor tarifelor vamale la import este cea mai importantă componentă a AA, care va conduce la ieftinirea produselor importate, scăderea prețurilor la produsele de consum și creșterea competitivității producătorilor autohtoni. Efectul ar constitui un ritm anual de creștere economică de 6,4% pe termen lung, importurile vor crește cu 6,0%, iar exporturile – cu 12%.

La fel sunt prevăzute o serie de acțiuni menite să diversifice resursele energetice, ce de fapt, este un avantaj al AA, deoarece prevede pași concreți pentru modernizarea infrastructurii de transport, va deschide instrumente noi, inclusiv proiecte de asistență financiară și tehnică pentru diversificarea furnizorilor și resurselor de energie. Construcția gazoductului Iași-Ungheni este un exemplu și un pas înainte în acest sens, chiar dacă lucrările trenează, UE este dispusă să susțină financiar realizarea acestui proiect. Pe lângă acesta vor fi și alte inițiative similare de dezvoltare a resurselor alternative și regenerabile, modernizare a infrastructurii de transport.

Acordul de asociere cu UE este baza legală prin care Moldova continuă agenda de reforme și de modernizare economică în anii următori. Odată cu ratificarea AA de către toate țările UE, intrarea în vigoare integrală a acestuia, a

devenit posibilă în primele luni ale anului 2016. Aceasta înseamnă că, în plan politic, se v-a amplifica presiunea publică, dar și politică, asupra actorilor politici din Moldova în favoarea implementării reformelor. Totodată, pe dimensiunea economică, noul context favorizează adițional unitățile economice autohtone, care se bucură de comerț preferențial cu UE deja din septembrie 2014.

Uniunea Europeană v-a susține și în continuare promovarea reformelor în avantajul cetățenilor țării noastre, inclusive: în lupta contra corupției, depolitizarea instituțiilor statului, reforma sistemului bancar. Până la finele anului 2016, UE a alocat prima tranșă de resurse financiare în calitate de suport bugetar, și astfel de ajutor v-a continua. Politica monetară v-a fi axată în continuare pe menținerea stabilității prețurilor în contextul regimului flexibil al ratei de schimb, iar politica fiscală se va concentra pe utilizarea chibzuită a limitelor disponibile de finanțare.

Reformele structurale vor avea ca scop ameliorarea mediului de afaceri, atragerea investițiilor și sporirea potențialului de creștere a economiei naționale. Statul trebuie să consolideze guvernanta corporativă în sectorul financiar, independența și atribuțiile Băncii Centrale și ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare, să ia măsuri pentru a oferi reguli echitabile agenților economici și un climat investițional atractiv și stabil, dar și de a îmbunătăți condițiile de transparență și investiții în sectorul energetic.

O comunicare eficientă și strategică cu privire la reformele realizate și care urmează să fie întreprinse în cadrul AA inclusiv Acordul de liber schimb, aprofundat și cuprinzător, este de o importanță esențială pentru sensibilizarea cetățenilor RM despre beneficiile așteptate de la agenda de asociere politică și integrare economică cu UE.

UE vis-a-vis Uniunea Vamală (UV). Pentru a înțelege mai bine ce e UE comparativ cu UV, trebuie să analizăm unii indicatori macroeconomici. Astfel PIB-ul UE valorează 25% din PIB-ul mondial, iar PIB-ul UV-4,5%. Volumul comerțului al UV în 2013 a însumat 700 mld euro, pe când cel al UE -3 trilioane 416 mld euro (importul UV – 259 mld euro iar UE – 1 trilion 683 mld euro, exportul UV -440,1 mld euro iar UE – 1 trilion 732 mld euro). Ponderea comerțului UV în comerțul mondial – 0,5%, pe când a UE – 20%. Aceste valori economice sunt vizibile și demonstrează că PIB-ul economiei UE îl depășește de 5,6 ori pe cel al UV, astfel este oferită o piață mai mare potențialilor viitori membri ai UE. Pe de altă parte, fluxurile de capital ajung acolo unde e mai confortabil și unde se poate înmulți.

Exporturile moldovenești. În anul 2016, exporturile de mărfuri moldovenești în UE au înregistrat o creștere de 6,9% în pofida crizelor economice naționale și regionale, care au afectat Moldova în ultimii ani, devenind astfel un colac de salvare pentru companiile autohtone în căutare de noi piețe de desfacere. Potrivit datelor făcute publice, în doar doi ani exporturile moldovenești către UE au atins o cotă de piață de 63,6% în anul 2016.

Exporturile moldovenești spre UE au crescut de la 444 mil USD în anul 2005 la 1,3 mld. USD în anul 2016, ceea ce reprezintă o creștere de peste 2,9 ori. Totodată, exporturile moldovenești spre Rusia au evoluat de la 347 mil dol - la 241 mil dol, în scădere cu 30%. La 1 ianuarie 2016 gradul de dependență a Moldovei de piața UE înregistra de cinci ori mai mult decât de cea rusească, decalajul fiind în creștere continuă.

În anul 2016 Republica Moldova a exportat mărfuri în valoare totală de peste 2 mld USD, în creștere cu 4% față de 2015, dintre care exporturile destinate țărilor UE au însumat 1,3 mld dol. SUA, în creștere cu 9,4% față de anul 2015, deținând astfel o cotă de peste 65% în totalul exporturilor, față de 62% în anul precedent. Pe de altă parte, țările CSI au fost prezente în exporturile Moldovei cu o pondere de 20%, față de 25% în 2015, valoarea exporturilor alcătuind doar 414 mil dol., fiind în scădere cu circa 16% Figura 1.

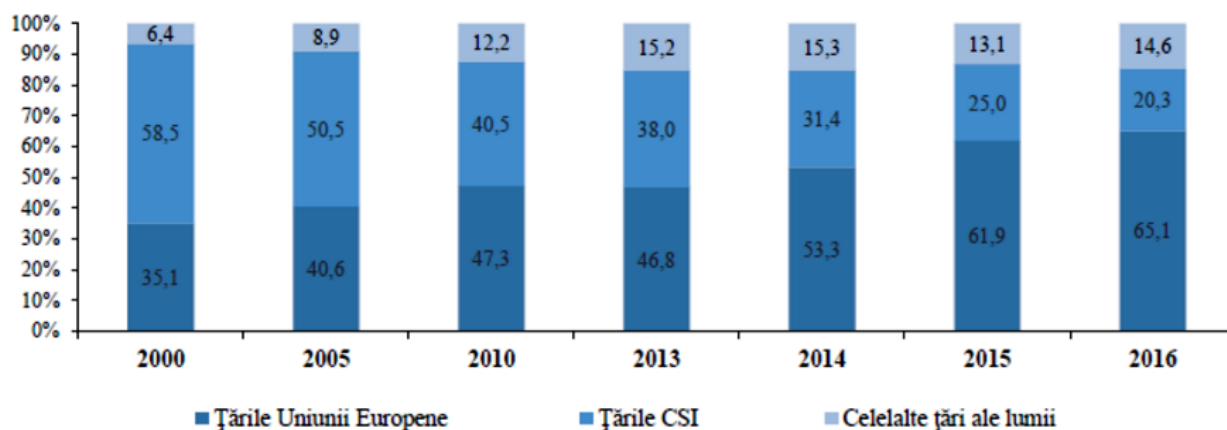

Figura 1. Evoluția exportului mărfurilor moldovenești

Sursa: Conform datelor BNS.

În anul 2016, Moldova și-a sporit exporturile către România –cu 15%, Bulgaria -de 2,7 ori, Germania – cu 8%, Elveția –cu 26%, Irak –cu 54%, Malaysia -de 3,3 ori, Polonia –cu 7%, Austria –cu 26%, China -de 1,7 ori, Israel -de 3,4 ori, Portugalia -de 15 ori, Ucraina –cu 8,4%, Grecia – cu 16%, Ungaria -de 2,1 ori, Macedonia -de 2,6 ori și Myanmar - de 4,5 ori, toate acestea favorizând creșterea pe total a exporturilor cu 10%.

În același timp, s-au redus livrările către Kazahstan (-77,5%), Belarus (-21,3%), Marea Britanie (-17,2%), Rusia (-3,1%), Indonezia (-66,6%), SUA (-22,8%), Letonia (-49,8%) și Cipru (-46,7%), atenuând astfel creșterea pe total a exporturilor cu 6,4%.

În perioada ianuarie-aprilie 2017, Republica Moldova a exportat mărfuri în valoare de peste 682 de mil dol, cu 14,7% mai mult decât în perioada similară a anului trecut. Datele BNS arată că exporturile spre statele UE dețin o cotă de 63% din total, fiind exportate mărfuri autohtone în volum de 430 mil dol, cu 15,7% peste nivelul din ianuarie-aprilie precedent. Pe piața CSI au fost exportate 21% din mărfurile moldovenești.

Așadar beneficiile Acordului de asociere sunt indiscutabile și clar vizibile nu numai prin prisma relațiilor RM cu țările UE dar și cu state de pe alte continente prin reafirmarea Moldovei pe plan internațional. Astfel, în cazul anulării Acordului de asociere cu UE în folosul aderării la UV, în opinia experților, ar însemna un suicid economic pentru Moldova.

Cetățenii ar trebui să înțeleagă că ceea ce se face este în interesul lor, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață. Reformele nu sunt lucruri pe care Moldova le face pentru a fi pe placul UE, ci pentru a-i ajuta pe cetățenii țării noastre.

În acest proces, calitatea realizării reformelor este crucială și este important ca fiecare cetățean să conștientizeze acest fapt, fiindcă implementarea cu succes a Acordului de asociere cu UE ar asigura o creștere anuală a PIB cu cel puțin 5,5%. Este un lucru benefic că și autoritățile statale urmăresc crearea tuturor condițiilor favorabile pentru dezvoltarea unui mediu de afaceri atractiv atât pentru dezvoltarea companiilor autohtone, cât și pentru cele străine care au intenția de a veni cu investiții în Moldova.

Spre exemplu: În primul deceniu de la aderare, România a accesat fonduri structurale europene în valoare de 39,8 mild euro, contribuind la rândul său cu doar 13,7 mild euro, adică cu un plus financiar de 26,1 mild euro, și aceasta în contextul când, din mai multe motive, a reușit să atragă doar o parte relativ mică din suma totală a fondurilor structurale ce îi stăteau la dispoziție. Tot din punct de vedere economic, PIB-ul României s-a dublat în ultimii zece ani, exporturile intra-comunitare au crescut cu aproximativ 5%, iar cifrele de afaceri medii pentru societățile comerciale au crescut cu 64% datorită investițiilor comunitare. Toate acestea, dar și scăderea semnificativă a ratei șomajului, creșterea salariilor și a nivelului de trai exemplifică succesul economic al integrării. Și în primul trimestru economic al anului 2017, România a cunoscut cea mai mare creștere economică din cadrul UE, în timp ce investițiile externe sunt cu aproximativ 46% mai mari în comparație cu aceeași perioadă a anului trecut, ceea ce arată că vorbim despre un actor predictibil și sigur pentru piața de capital.

Riscuri și provocări. Totuși, pe parcursul implementării relațiilor cu UE, Republica Moldova a trecut prin mai multe eșecuri uneori cu afectarea gravă a imaginii unei părți față de cealaltă. O bună parte din sursele financiare pe care le-a primit Moldova de la Bruxelles, pentru implementarea reformelor, nu au fost cheltuite eficient, iar din această cauză imaginea UE în țara noastră a avut de suferit. Fiind cel mai mare beneficiar de donații europene, Moldova nu a reușit să fie cel mai favorabil partener.

Procesul de integrare europeană a traversat o perioadă extrem de complicată. *Pe plan extern*, a devenit definitiv dezamăgirea UE în actorii politici "pro-europeni", iar vectorul euroasiatic a făcut un salt datorită forțelor, care și-au consolidat imaginea pe seama instabilității politice și a șocurilor generate de devalizarea a trei bănci din sectorul bancar. *Pe plan intern*, popularitatea forțelor pretins pro-europene s-a redus drastic, comparativ cu anii precedenți. În aceste condiții, multe reforme au stagnat, din cauza instabilității și incoerenței politice.

Guvernarea corporativă slabă în **sectorul bancar** a generat costuri mari pentru economie declanșând o devalorizare drastică a leului moldovenesc - de la 13-14 lei/dolar în vara anului 2014 la peste 20 de lei/dolar spre finele anului 2016, iar inflația a depășit 12-13% în toamna anului 2015. Potrivit estimărilor FMI, datoria externă a Moldovei a saltat de la 85% din PIB la finele lui 2014 - la 107% în 2015, iar deficitul bugetar a înregistrat circa 15% din PIB. La finele lunii octombrie 2016, s-a atestat cel mai înalt nivel al datoriei publice - peste 50,34 mld lei (28,6 mld lei -datorie externă și 21,8 mld lei - datorie internă). Potrivit estimărilor, la 31 decembrie 2017, datoria de stat internă nu va depăși 21,3 mld lei, iar cea externă - 39,6 mld lei, astfel, încât datoria totală de stat să nu depășească 60,8 mld lei, și asta în cazul menținerii cursului mediu de schimb la nivel de 20,9 lei/dol.

Presiunea la care a fost expusă agenda europeană din cauza abuzurilor comise, rezultând cu devastarea sectorului bancar în proporție de circa 15% din PIB, au afectat grav imaginea UE în societatea moldovenească, dar și a Moldovei în spațiul european. Politizarea instituțiilor statului a condus la revenirea situației vechi de până la implementarea reformelor în anumite domenii.

În concluzie. Criza politică internă din ultimii doi ani, fiind aprofundată și de devastarea sistemului bancar, dar și efectele embargourilor rusești, impuse în urma semnării Acordului de Asociere, precum și conflictul armat din Ucraina, au afectat semnificativ implementarea cu succes a ZLSAC.

UE este dispusă să susțină în continuare promovarea reformelor în avantajul cetățenilor țării, inclusiv în lupta contra corupției, depolitizarea instituțiilor statului, reformarea sistemului bancar. În această ordine de idei, Acordul de Asociere Moldova - UE fără exagerare, oferă oportunități noi și importante cooperării politice și economice dintre cele două părți și ancorează țara noastră în spațiul valoric european.

Societatea are o unică șansă dar reală și necesară pentru europeanizarea țării și pentru îmbunătățirea condițiilor de viață a fiecărui cetățean în parte.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. <https://www.google.md/search?q=bns.md&ie=utf-8&oe=utf>
2. <http://www.jurnal.md/ro/economic/2017/2/16/moldova-exporta-tot-mai-multe-marfuri-in-ue-in-detrimentul-celor-din-csi>
3. <http://epochtimes-romania.com/news/siegfried-muresan-moldova-exporta-de-3-ori-mai-mult-in-ue-decat-in-csi>
4. <http://www.eui.eu/DepartmentsAndCentres/Economics/Index.aspx>
5. <http://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/>